

NAŠA MISEL

LETO I.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST

ŠT. 6

IZHAJA ŠTIRINAJSTEDNEVNO.

CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 18 DIN

Ljubljana, dne 15. februarja 1936

Često čujemo, da časi, v katerih živimo, niso normalni časi. Doba, ki jo preživljamo, je prehodna doba. Maje in podira se stari svet, na njegovih razvalinah pa raste nov. Vrše se velike izpremembe na vseh poljih človeškega udejstvovanja, v gospodarstvu, politiki, kulturi itd.

Ako pogledamo okoli sebe, vidimo, da se resnično dogajajo velike izpremembe. Pred nami se s silno brzino vrste dogodki, katerih smisel včasih težko razumemo. Vse to nam kaže, da smo resnično v prehodni dobi, da se podira stari svet in da nastaja nov svet, novo življenje, nova doba kulturnega človeštva.

Bodoči zgodovinar, ki bo opisoval današnje dobo, bo z lahkoto govoril o dogodkih našega časa. Časovno odmaknjen bo pisal tako, da bo vzbujal v čitateljih dojem, da je bilo v naši dobi zanimivo in prijetno živeti. Toda mi, ki živimo v današnjih razmerah, ne vidimo pred seboj samo zanimivih izprememb. Vidimo, da prav v tej prehodni dobi, ki se bo zdela bodočim pokolenjem zanimiva, vlada pokvarjenost, propalost, nepoštenost in amoralnost. Ako pogledamo na gospodarstvo, vidimo na eni strani manjšino ljudi, ki imajo vsega dovolj. Na drugi strani vidimo večino, ki živi v bedi in brezposelnosti. V politiki imajo besedo ljudje, ki vidijo pred seboj edino svoj lastni interes ali pa interes male skupine svojih političnih somišljenikov. V kulturnih stvareh odločajo oni, ki se na kulturo nič ne razumejo in so sami najbolj nekulturni. Priča smo, kako propada buržujsko-kapitalistični gospodarski sistem in vse, kar je z njim v zvezi. Živimo v času, ko propada stari svet in moremo slutiti, da bo nastal nov družabni red, nov človek in nova družba.

Za nas mlade ljudi, ki imamo pred seboj bodočnost, nastane vprašanje: kakšen bo novi človek in kakšna bo nova družba? Katera in kakšna načela bodo vladala v bodočnosti? Toda, ali moremo iz kaosa današnjih razmer, ko na eni strani propada staro in se na drugi strani šele poraja novo, predvideti to, kar bo šele v bodočnosti? Toda taka vprašanja niso vredna mladega človeka. Tako sprašujejo stari ljudje, ki nimajo več toliko ustvarjalne moči, da bi se bavili s takimi vprašanji. Stari ljudje so se vprav v današnjih časih izkazali nesposobne, da se bore proti težkim razmeram, ki vladajo danes. Oni sicer imajo čisto lepe programe, ki naj bi rešili situacijo. Toda oni so se vzgojili po starih načelih, ki so bila primerna in dobra v mirnih in normalnih časih. Nimajo v sebi onega ognja ustvarjanja, ki se rodi le tedaj, ako je človek nezadovoljen z onim, kar je, in hoče ustvariti novo in boljše. Zato novega človeka in nove družbe ne bodo ustvarili stari ljudje, marveč borbena, brezkompromisna in neustrašna mladina. Edino mladi ljudje smo sposobni, da stopimo v borbo proti današnjemu stanju in za novega človeka in novo družbo.

Kdo izmed mladih bo ustvaril novo dobo? V naši državi imamo med mladino več skupin, ki se razlikujejo med seboj po svojih političnih in socialnih nazorih. Katera izmed njih bo prevzela veliko

vlogo ustvarjanja bodočnosti? Od marksistov čujemo, da se oni bore za nov družabni red. Toda pri tem ne pomislijo, da jugoslovnsko ljudstvo ne bo sprejelo njihove temne marksistične ideologije, ker ima svoje pojme o svobodi in socialni pravičnosti, ki si jih je ustvarilo v dolgih borbah za svobodo in za svojo zemljo in ki so v ostrem nasprotju s tem, kar oni propagirajo. Marksisti tudi duševno in intelektualno niso sposobni, da bi ustvarili nekaj novega. V mislih imamo dogodke zadnjih let, v katerih so oni sodelovali. Znanе so demonstracije na beograjski univerzi, ko so marksisti uničili velik del univerzitetne imovine in pri tem napravili škode za več milijonov dinarjev. Spomnimo se tudi raznih izjav in načina borbe marksističnih akademikov na ljubljanski univerzi. Vidimo, da ta pokvarjena buržujska mladina, ki se izdaja za marksistično, ni sposobna, da bi ustvarjala, marveč edino da poruši to, kar že obstoji. Vse njihove akcije in nastopi kažejo na strašno duševno revščino, ki vlada pri njih.

Poglejmo še klerikalno mladino! Oni v bodočnosti ne morejo igrati nikake vloge, ker so preveč konservativni. Klerikalizem ne vzgaja svobodnih in k napredku stremječih ljudi, marveč jih duševno zasušuje. Novi čas pa zahteva borbene in junaških omladincev, ki bodo ostro nastopili proti vsem onim, ki ovirajo napredek naroda v usodnih dneh njegove zgodovine.

Imamo še druge skupine mladih ljudi. Eni se vdinjajo politikom in se jim prodajajo, da bi prišli v bodoče do dobrih položajev. Drugi se ne zanimajo za javno življenje in za velika dogajanja v svetu. Nazivajo se kruhoborci. Njih glavni cilj je, da pridejo čim prej do službe. Vse druge stvari se jim zde postranske važnosti.

Ako analiziramo vse te skupine in še druge, se vprašamo: ali je to ona mladina, ki naj bi ustvarila boljše čase za svoj narod? Često se čuje trditev, da je akademsko življenje na univerzah oni barometer, po katerem moremo soditi politične in druge prilike v državi. Ta trditev je pravilna. Zato trdimo, da vsi ti ljudje, ki smo jih našli, nimajo nikake bodočnosti. Oni so verni otroci razmer, v katerih živijo. Zato oni ne bodo ustvarili nove dobe, ki prihaja. Oni niso spoznali, da danes živimo v veliki prekretnici časov in da je treba zastaviti vse svoje sile, da se ustvari v bodoče nekaj boljšega.

Jugoslovnska nacionalna omladina dobro ve in čuti, da živi danes v veliki prekretnici časov. Zaveda se, da se ruši stari svet in da nastaja novi, nova doba našega naroda in vsega kulturnega človeštva. Zaveda se, da je prišel čas, da se uresniči stoletne težnje jugoslovnskega naroda. Ona stopa v borbo za ostvarjenje svojih nacionalnih in socialnih idealov, v borbo za novega človeka in novo družbo.

Ne priznamo onega slovitnega izreka, ki ga je postavil Karl Marx: »bitnost opredeljuje misel«. Iz tega izreka bi sledilo, da človek ne more vplivati na potek dogodkov. On je le produkt gospodarskih razmer (historični materializem), ki nanj vplivajo, ga vodijo in

O GRADJANSKIM SLOBODAMA

Pravo zboru in dogovora, svoboda štampe, tajni in neposredni izbori — itakodaj. Jednom reči označujemo to imenom gradjanskih sloboda. Postavljamo pitanje: treba li ih bezuslovno tražiti ili ne?

Pre svega, da utvrdimo nekoliko činjenica. Vodji Udružene opozicije traže neodležno uvodjenje gradjanskih sloboda jer, po njihovim rečima, bez toga ne može biti govora o konsolidovanju naših prilika; prema tome, gradjanske slobode su uopšte osnovna za svaki pregovor, sporazum i saradnju.

Vlada G. Stojadinovića je, u svojoj deklaraciji, označila davanje gradjanskih sloboda narodu kao svoj prvi cilj. Medjutim, to obećanje do danas nije ispunjeno. Članovi vlade to priznaju i tumače time što, vele, prilike još nisu zrele za donošenje zakona koji bi zemlji dali slobodu u političkom smislu. Ipak, vlada je voljna da donese i zakon o slobodi štampe, i liberalan izborni zakon, i sve što je s tim u vezi čim »žandari mogu mirno da spavaju u svojim kasarnama«.

I stav opozicije i stav vlade su jasni i prirodni. Da bi zadobila široke mase za sebe, opozicija čini ono što svi od nje očekuju, što je njezina dužnost: udešava svoj program po željama naroda. Vlada, s druge strane, takodje ispunjava svoju dužnost: trudi se da, prvo, učvrsti svoj položaj pa tek onda da predje na ispunjavanje datih obećanja. Naravno, jasno je da bi i opozicija, da je na vladi, tako postupala.

Dakle, oba odlučujuća politička činoca, vlada i opozicija, su saglasni u tome da gradjanske slobode treba dati. A saglasni su i u tome da ih ne treba dati već sada (naravno, kao što smo rekli, opozicija ovde mora da taktizuje).

Da li je tačno da gradjanske slobode treba dati i da li je tačno da ih ne treba dati već sada?

Gradjanske slobode su krilatica koja je u stanju da zavede široke mase, to mora da nam je jasno. Mora da nam je jasno kako baš taj faktor zavodjenja igra važnu ulogu jer je katkada potrebno da se, raspravljajući o gradjanskim slobodama (jer, tema mora da je privlačna), odvrati pažnja od drugih, presudnijih pitanja. Medjutim, čak i bez obzira na taj »faktor zavodjenja«, nije dovoljno ako se narodu da pravo kritikovanja (na šta se naše gradjanske slobode svode) pa ma koliko liberalno to pravo i bilo. A pogotovo je to pravo iluzorno ako se njime može služiti samo određena skupina. Takvih slučajeva kod nas uvek ima i ništa ne menja na stvari izgovor da je to »iz taktičkih razloga«. Taktički razlog može da bude opravdan (premda ga mi i tada ne zagovaramo) samo ako konstruktivni elementi, elementi koji žele da ulože svoje znanje i svoj trud u izgradjivanje naše države, ako ti i takvi elementi imaju ko-

mu ustvarjaju misli i načela. Mi priznamo nasprotno načelo. Zgodovina nam dokazuje, da vse, kar se je zgodilo velikega na svetu in je obdržalo trajno vrednost, ni bilo ustvarjeno od malih ljudi, ki so bili odvisni od trenutnih razmer in ki so priznali kot edino vodilno načelo lastno telesno ugodje. Vse, kar je bilo v zgodovini ustvarjeno velikega, so izvršili veliki in od svojih okoliščin neodvisni ljudje, redki poedinci. Zato je

risti od toga. Mi to pišemo sa predumišljajem jer smatramo da je politička »taktika« opravdana samo onda ako je u skladu sa interesima nacionalnih elemenata (samo pčnavljamo misao izraženu u jednom od naših uvodnika kada konstatujemo da se pojam »nacionalni elementi« ne poklapa sa bilo kojom od dosada postojećih naših političkih stranaka).

Drugim rečima: mi smo, u načelu, protiv ekskluzivnosti odnosno monopola na političkom polju; ali, ako se ovakvo monopolsanje ne da izbeći, onda monopol na vodjenje državnih poslova treba da imaju rodoljubi (to je logično ali danas, ipak, treba podvući).

Gradjanske slobode su, dakle, iluzorne ako one koriste samo članu ove ili one partije. Medjutim, one su iluzorne i ako ne prelaze okvir neplodnog kritikovanja. A svaka je kritika neplodna ako se ograničuje na »iznošenje mišljenja« tojest na reči. Ona je korisna samo ako se ogleda na delu. To mi tražimo. Tražimo da se da mogućnost afirmacije svim narodnim slojevima, prvenstveno omladini. Od davanja samo Papirna-te slobode, mi vidimo isključivo štetu, nikakve koristi. Ako ćemo mi u svojim listovima moći da pišemo o pojedinim događajima iz naše nedavne prošlosti o kojima sada ne možemo, — nije time učinjeno mnogo. Nemamo sada nikakvu nameru da pišemo o »nesposobnosti starih« i sličnim stvarima, konstatujemo samo da su ti »stari«, 1914, celu evropsku omladinu poslali na bojišta. Ne ulazeći u rasmatranja o mogućnom mestimičnom opravdanju tog akta, dolazimo samo do zaključka da je »stari« izmaklo kormilo iz nevestih ruku, oni nisu umeli da upravljaju događajima nego su događaji upravljali njima. Prema tome, traženje da nam se omogući aktivna saradnja u javnom životu temelji na čisto empiriji, prvo; drugo: aktivno učestvovanje omladine u opštim poslovima garantuje nam da će oni počti pravcem boljitka i napretka jer je tu omladina neposredno zainteresovana — valjda je verovatno da će svu svoju snagu i znanje uložiti u gradnju kuće koja ima meni da bude siguran dom!

Dakle, treba pozdraviti davanje gradjanskih sloboda ako se one ne ograniče na platonske mogućnosti nego ako pruže stvarne mogućnosti rada. Jer, uzgred rečeno, vrlo je smešno i neinteligentno omladini predbacivati da se ceo njen rad ogleda u praznom besedičenju: zar, sem komunista, ona sme šta drugo da radi?

A da li gradjanske slobode treba dati već sada? O tome uopšte ne može biti nikakve sumnje. U prirodni stvari je, naime, da će dotične prilike postati sve nezrelije a ne zrelije. Jer, dok destruktivni elementi sve više proširuju i povećavaju svoju akciju, tako da smo svakog dana svedoci neverovatnih uzvika i parola, — dotle mi... Mi ništa.

tudi gornji izrek laž, ki jo je mogel izmisliti edino žid Karl Marx. Edino človek in njegova volja ustvarjata novo. Zato smo tudi uverjeni, da novi čas, ki ga slutimo, da prihaja, ne bo prišel sam od sebe, ampak, da ga bomo ustvarili mi sami. Zato bosta novi človek in nova družba ustvarjena po onih načelih, ki jih bo postavila jugoslovnska nacionalna omladina in za katero bo stopila v borbo, da jih privede do zmage.

PROBLEM KMEČKIH DOLGOV

Problem naših kmečkih dolgov se že par let vleče na vseh koncih in krajih, a do danes ni uspešno rešen. Glasom izjav raznih kompetentnih in nekompetentnih osebnosti je bilo to vprašanje že parkrat temeljito rešeno, in za vselej odstranjeno z dnevnega reda. Na žalost, pa vse te obljube in eventualne uredbe niso dosegle drugega, nego podaljšale ono neizvestno stanje, v katerem se nahajamo že odkar je bil sprejet zakon od 24. IV. 1931. (moratorij kmečkih dolgov).

Nimamo namena ponavljati vsa ona že itak znana dejstva o nujni potrebi končne likvidacije, odnosno vsaj definitivnega načrta za ureditev kmečkih dolgov. Želimo pa podčrtati neko dejstvo, ker brez njegovega upoštevanja ne bo mogoče rešiti tega vprašanja. Vse temu dejstvu nasprotne uredbe bodo nujno ostale samo na papirju, predstavljale bodo novo odgoditev, ne pa rešitev. Vemo pa, da obstoja še en odnos, namreč upnikov proti dolžnikom, toda o tem drugič.

Zadnjič smo imeli priliko povedati svoje mišljenje o škarjah med cenami agrarnih in industrijskih proizvodov. Danes si pa oglejmo škarje, ki so nastale med realno in nominalno vrednostjo kmečkih dolgov, nastalih večinoma v času med 1926. in 1930. letom.

Medtem ko je vsota dolga, razen prirastka vsakoletnih obresti, ostala popolnoma neizpremenjena, je njegova realna vrednost zelo porastla. Kako?

Povprečen indeks cen kmetijskih pridelkov (poljedelskih in živinorejskih) je znašal v letih 1926. — 1930. 106,67 točk, medtem ko znaša za razdobje 1931—1935 samo 62,25 točk. Ker je cena kmetijskih pridelkov, kot je iz tega razvidno, padla za pribl. 36 točk, je jasno, da se je na drugi strani za isti odstotek povečala kupna moč denarja, t. j. dolžne vsote.

V luči teh števil se nam pokažejo kmečki dolgovi v popolnoma drugi svetlobi. To ni več samo finančen, temveč tudi moralen in socialen problem. Je li pravično, da mora kmet vračati, merjeno z njegovimi pridelki, za dobrih 36 odst. več nego je prejel?

Poleg tega pa niso škarje ostale brez posledic na čisto finančnem polju. Medtem ko je znašal povprečen leten dohodek vseh kmetov-dolžnikov, računano na osnovi povprečnega pridel-

ka v letih 1926—1930 in v povprečnih cenah iz let 1926—1930, približno 52 milijarde Din, a od tega 2,5 milijarde v denarju, dobe isti kmetje na osnovi povprečnih cen iz let 1933—1934 samo 1,7 milijarde Din v denarju. Torej celih 800 milijonov manj. Pri tem nismo vzeli v poštev zadnjega 1935. leta, ko so se cene res nekoliko dvignile, toda ne kot posledica konjunktura, temveč slabega pridelka. Resni gospodarski krogi se namreč kljub dvigu cen vprašujejo, da li bo kmet uspel kompenzirati svoj slab pridelok z dvigom cen. Zato bo faktično stanje v preteklem letu sigurno kljub izpremenjenim cenam odgovarjalo iznešenim podatkom.

Kako pa naj dolžniki, t. j. dobra tretjina naših kmetov, z 1,7 milijarde plačujejo obresti, odplačujejo glavni ce, kupujejo razne potreščine in zadovoljujejo davčnim nalogom?

Torej če tudi abstrahiramo od že poudarjenega moralnega in socialnega stališča, vidimo, da je iz čisto stvarnih razlogov popolnoma nemogoče, da bi ob sedanjih cenah naš kmet vrnil svoj dolg. To priznavajo vsi naši gospodarstveniki.

Dokler bodo zijale škarje med realno in nominalno vrednostjo kmečkih dolgov, do tedaj je nemogoče misliti na njihovo ureditev. To je dejstvo, kateremu se ne moremo izogniti.

Rešitev je dvoje: ali znižati nominalno vrednost dolga, sorazmerno z dvigom realne vrednosti, ali pa znižati realno vrednost dolga, dovesti jo v sklad z ono vrednostjo, ki jo je imela njegova nominala ob času njegovega nastanka.

V tem slučaju mislimo, da bi bila deflacija najboljša rešitev. S primernim povečanjem denarja v obtoku bi se povečale cene kmečkih pridelkov, nesorazmerje bi bilo odstranjeno. Po tem bi lahko pristopili h končni likvidaciji kmečkih dolgov.

Vsaka rešitev pa, ki ne bo predhodno odstranila tega nesorazmerja, je že v naprej obsojena v propast. Torej, ali znižanje nominala, ali povišanje cen. Šele potem likvidacija. Vse drugo je nestvarno, nesocialno in končno — nemoralno.

AKADEMIK O ŽENSKEM VPRAŠANJU

V nizu vprašanj, ki se pojavljajo zadnje čase, je vsekakor žensko vprašanje ono, preko katerega ne moremo ali pa vsaj v najbližji bodočnosti ne bomo mogli.

Svetovna vojna je pripomogla k sijajnemu razvoju tehnike. Radi pomankanja moških delovnih sil, ki so bile nujno potrebne za »Kanonenfutter«, je bila prisiljena postavljati na izpraznjena mesta moških, ženske močiči. Po sklenitvi miru so bile ženske roke že skoro povsod dobrodošle. V letih prosperitete je ženska mladina, ki so ji prej metali pod noge polena, kjer so ji le mogli, naravnost vdrla v srednje šole. Zastarelemu naziranju, da se morajo dekleta priučiti le lepega vedenju, šivanju in kuhanju, je kmalu odklenalo. Toda do nastopa krize je šel razvoj mirno pot. Nihče se ni spotikaval nad gospodičnami, ki so bile v uradniških službah, nad onimi, ki so obiskovale vse vrste šol in se uveljavljale v vseh mogočih poklicih. Leto 1929, je napravilo temu konec. Že so se pojavljali simptomi velikega gospodarskega zastoja, kar ni ostalo brez posledic za zaposlene ženske. Možje in fantje, ki so bili brez službe, in oni, ki po dovršenih študijah niso mogli dobiti takoj primernega zaposlenja, so iskali vzrok temu zlu. In našli so ga: vse brezposelnosti so krive ženske! Ob tej priliki naj samo omenim, da je znani aktivni politik iznesel na nekem shodu trditev, da je statistično dokazano, da je na svetu toliko brezposelnih moških, kolikor je zaposlenih žensk! Po tej konstataciji je bilo treba pričeti borbo z geslom: dajte možu, kar je moškega, žena pa naj se zadovolji s tem, za kar je ustvarjena po narodi: ljubeča zakonska družica in mati.

Socialni položaj žene je bil omajan, zato je sledila protiofenziva, ki pa ni popolnoma uspeła. Neka akademsko naobrazena žena mi je dejala, da radi tega ne, »ker imajo še vedno vso oblast v rokah možje in si te pravice kratkomalo ne dajo kratiti.«

Pričela se je velika emancipacijska borba. Kot v vsakem novem gibanju, tako so se tudi pri emancipaciji postavile v prvo vrsto žene, ki s svojimi pretiranimi zahtevami odbijajo one zastopnice močnejšega spola, ki so sicer gibanju naklonjeni. Imenujejo se sufražetke in imajo svoje največje nasprotnike — v ženskah samih. Nesmiselno je zahtevati popolno enakopravnost, volilno pravico itd. Vse zahteve, ki so pametne in izvedljive, bo izpolnil čas, da bi pa ženska prevzela vlogo moških, se ne bo zgodilo nikoli, kajti močnejši, kakor vsi pisani zakoni in postave so zakoni narave.

Noben razumnik pa se ne bo protivil pametnemu ženskemu gibanju. Mislim, da bi se vsak strinjal z besedami, ki jih je napisala priznana prvoborilnica za ženske pravice ga. dr. Alma Sodnikova: »Žensko gibanje je v svojem jedru protest proti selekcijski ali izbirajoči tendenci naše dobe, zlasti našega industrijskega sistema.« Žensko gibanje bi hotelo preprečiti moški tip današnje žene in možnost, da se temu tipu daje ne le gospodarska, temveč tudi življenjska prednost. Cilj ženskega gibanja je, ustvariti oz. izvojevati pogoje, da bi mogla tudi žena živeti svojemu ženskemu bistvu primerno življenje. Poleg moških ciljev, idealov in sposobnosti, naj se uveljavijo tudi specifično ženski ideali in ženske sposobnosti. Ako se to posreči, potem pridemo kmalu do zahtevka po takih delovnih silah in pristni tip žene se

bo mogel zopet uveljaviti. S tem bi bila žena osvobodena. Tako skuša doseči žensko gibanje daleč v bodočnosti se nahajajoči cilj, ko polagoma omejuje selekcijsko tendenco s tem, da skuša pridobiti ženi pravico do soodločevanja v kulturnih in vzgojnih nalogah v smislu njenih specifično ženskih sposobnosti.

Delo pa bi se moralo deliti. Ženam je treba nuditi vse možnosti, da se uveljavijo povsod tam, kjer je njihov rok spretnejša od moške. Delo, ki bi ga opravljale v večji vestnostjo in ljubeznijo, ki bi prijalo njihovemu bistvu in ki bi ne onemogočalo njihovih naravnih funkcij. Sem bi bilo prištevati zlasti poklice, ki jim je namen vzgajati mladino, zlasti žensko, zdraviti otroke, ženske bolezni itd.

Zanimalo me je, kako se ženske v borbi za emancipacijo izkažejo v praksi. Jasno je, da sem se prvenstveno interesiral za akademičanke. Opazil sem, da se one, ki se bore z najradikalnejšimi gesli, dosledno odmikavajo vsem onim dejanjem, ki bi pokazala njihovo radikalnost v praksi, v življenju in ne zgolj v teoriji. Poleg tega pa je še drugo dejstvo, da se za ženska vprašanja zanimajo bolj fantje kakor dekleta. Iskal sem temu vzroka. Videl sem, da obstoje med študentkami tri grupe, ki v glavnem posnemajo moške tovariše na univerzi. Prva je grupa deklet, ki se za svoja vprašanja zanimajo v veliki meri, se z njimi bavijo in se bodo brez dvoma postavile na čelo ženskemu gibanju. Teh je najmanj. Druga skupina posnema večino naše univerze (tudi na strani močnejšega spola je tako): zanima se sicer nekoliko za žensko gibanje, vendar se raje pripravlja za izpite; v tretjo grupo pa bi prištevati kolegice, ki so proti emancipaciji in za ohranitev statusa quo.

ŠIRITE „NAŠO MISEL“!

MARKSISTIČNA IN NACIONALNA OMLADINA

»Javnost«, nacionalno-politični časopis, ki ga izdaja publicist in književnik Niko Bartulović v Beogradu, je dne 18. jan. 1936. prinesla članek »Student i politika« izpod peresa Vasilja Popovića. V članku razpravlja avtor o tem, kakšen naj bo odnošaj mladine do politike, obenem popisuje stremjenja današnje mladine, pri čemer loči marksistično in nacionalno skupino akademikov. Ker je »Javnost« eden izmed najboljših časopisov, ki ga povsod uvažujejo, citiramo iz omenjenega članka nekaj odstavkov:

»Akademik ne sme voditi malenkostne dnevno-strankarske politike, baviti pa se mora teoretično in praktično z veliko nacionalno politiko.«

»Kot državljan se mora v času svojega študija pripraviti, da bo v bodoče politični subjekt s čim širšim političnim horizontom, s čim točnejšo oceno političnega življenja, z zgodovinskim pogledom in s smislom za evolucijo, ki ne pomeni — čeprav ni revolucija — niti zastoja niti reakcije.«

(Nadalje govori o marksistično usmerjeni mladini):

»Narod ne bo sprejel idej, ki ne odgovarjajo njegovemu značaju in njegovim socialnim in gospodarskim strukturam, zemljepisnemu značaju zemlje in duši kmetijskega demokratskega naroda. Ne more narod dobrovoljno in zavestno sprejeti režima delavske diktature, tudi se ne more gorata zemlja pretvoriti v edinstveno, socializirano in proletarizirano gospodarstvo, v eno tovarno žito in drugih zemeljskih plodov, ko niso mogli sprovesti tega niti v neskončni in enolični ruski ravnini.«

»Kot kontrast idealu ekstremnega levega dela mladine se pojavlja ideal skrajnega desnega krila mladine, ki utilitaristično — mladi starčki — mislijo samo na svojo korist in kariero. Njen interesni nacionalizem ne more biti protitež destruktivni levici, še manj pa, da razširi nek ideal med mladino. Ta mladina slabi položaj idealističnih nacionalistov.«

»Vendar je jedro naših akademikov zdravo. To je strokovni in nacionalno

G. MUSSOLINI EVROPSKOJ OMLADINI

Prvog ovog meseca je »Popolo d'Italia« objavila poziv evropskim studentima. Sadržaj je, ukratko, ovo: sankcije će prouzrokovati rat; politički, koji za to nose odgovornost, neće se boriti, borjeće se, u prvom redu, omladina; Italija taj rat neće, to je i Mussolini izjavio; samo zločinci mogu tvrditi da sankcije znače mir za Evropu; embargo će dovesti do blokade, blokada do rata: biće to rat do istrebljenja; Italija će se braniti »i nogama i rukama«, ona je već davno spremna za sve slučajeve.

Lepo. Znači, sankcije će biti uzrok novog evropskog rata. Italija je, naravno, nevinna na celoj stvari. Jer, isto toliko naravno, sankcije su pale s neba. One su se stale primenjivati, usred idiličnog svetskog mira, protiv jednog »plemenitog i velikodušnog evropskog naroda« (to je Italija — da ne bude nesporazuma). A zašto? Zato što je taj plemeniti i velikodušni narod organizovao grandioznu ekspediciju sa ciljem da obogati evropsku nauku: naime, Italijani su pošli u Afriku da love bumbare, u tome je cela stvar. Etiopljani, zaostali i nekulturni, nisu hteli da prokažu gnezdna izvesnih retkih primeraka (naravno posebne nove vrste koja, interesantno! uspeva u blizini petrolejskih izvora), pa je palo nekoliko žrtava. Medutim, naučne ekspedicije, kao što je poznato, uvek su skopčane sa žrtvama pa je uzbuđenje svetske javnosti sasvim deplasirano i nerazumljivo. Tim pre što i italijanski narod prinosi za uspeh ekspedicije velike žrtve, naprimer već mesecima ne jede mesnatu hranu.

Evropska akademska omladina će, zato, punim razumevanjem primiti na znanje poslanicu »Popolo d'Italia«. Dobro će upamtiti ko je organizovao bumbarsku ekspediciju da bi, kad dođe do obračuna, znala kome ima da vrati po zaslugi.

konstruktivni tip. Njegova pozicija je najtežja. Idealno nacionalen, se mora omejevati od interesnih nacionalistov. Socialno in politično napreden se mora omejevati od socialnih in političnih ekstremistov. Del te mladine živi v navdušenju in zanosu predvojnega nacionalizma, abstraktnega idealizma, ki se tako slabo prilega na današnji materialistični čas. Drugi del išče pot, da privede v soglasje svoje nacionalne in svoje napredne socialne ideje, da svoje upravičeno poželjenje po politiki, socialni in ekonomski pravičnosti privede v sklad z dosedanjimi rezultati stoletnih narodnih naporov in z narodno ter državno svobodo, neodvisnostjo in integriteto. Edino ta tip more zoperstaviti importirani ideologiji, tuji duhu in tradicijam naroda in značaju zemlje in gospodarstva, zdravo narodno napredno koncepcijo: svobode, reda, dela in socialne pravičnosti. Edino ta tip bo mogel zgraditi veliki sodobni ideal socialno pravične narodne države.«

»Našem kmetiskemu narodu ne more biti ideal komunistični tip države, brez zasebne lastnine, niti ne more imeti želje, da bi se mu vsilila naneslo maloštevilnega buržuaznega razreda in njegove birokracije še maloštevilnejši delavski razred in njegova birokracija. Njemu more odgovarjati ideal narodne zadrudne države; naneslo hegemonije ali diktature enega razreda: sporazum in harmonija med stanovni, nacionalno načrtno gospodarstvo in zadrudništvo. Mar je ta politično-družbeni ideal, ki ga gradi konstruktivni idealistični del akademske mladine, malenkosten, ker je nacionalen? Mar ni dovolj vzvišen in vreden idealizma ter poleta akademske mladine?«

»Kakšen naj bi bil veliki ideal zunanje nacionalne politike? Ne bi li bila oživiljena tendenca pacificiranja Balkana in zedinjenja etično ter gospodarsko blizkih južnih Slovanov mogoče preozek cilj za mladinski reformistični polet? Ali bi bil premajhen naš delež v reformi človeštva, ako bi reformirali in izpopolnili samo sebe in južnoslovanski Balkan?«

SLOVENSKA DIJAŠKA ZADRUGA V PRAGI

Slovenska dijaška zadruga, nepolitična, kulturna in ekonomska akademska organizacija je bila ustanovljena leta 1919, kot strogo podporni organizacija slovenskih visokošolcev v Pragi. Podeljevala je podpore svojim revnim članom, obenem pa je posredovala sloven. visokošolcem denarna nakazila, preskrbljevala je obede in podobno.

Marca 1921. leta je pa Zadruga sklenila, da bo delila mesto podpor dolgoročna in kratkoročna brezobrestna posojila, in je tako postala posojilno društvo pod starim imenom in čigar član je lahko bil vsak slovenski visokošolec brez ozira na politično pripadnost, dočim so bili srednješolci lahko le izredni člani. Kratkoročna brezobrestna posojila so se podeljevala maksimalno za pol leta, dočim so dolgoročna zapadla pol leta po nastopu službe in so se vračala v mesečnih obrokih po Kč 20. Osnova je bila zlat švicarski frank.

Leta 1929. se je pa rok vračanja izpremenil in so dolgoročna brezobrestna posojila zapadla pet let po dovršitvi ali prekinitvi studija, respektivno, stalni zaposlitvi. Vračala so se od tedaj naprej v mesečnih obrokih po 10 zlatih švicarskih frankov. Nadalje je bilo sklenjeno, da v slučaju prenehanja delovanja pripade premoženje Podpornemu društvu za slovenske visokošolce v Pragi, ali pa Akademskemu društvu »Jugoslavija« v Pragi. Leta 1933. je bil pa ta sklep izpremenjen tako, da se v tem slučaju premoženje izroči Mestni občini praški v shrambo, da ga preda društvu z enakim namenom.

Leta 1928. si je Zadruga dodala še kulturni program, ki ga je izpolnjevala vse do leta 1934., ko je morala to točko programa črtati iz svojih statutov na zahtevo čl. oblasti.

Slovenska dijaška zadruga je sedaj samo ekonomska organizacija slovenskih visokošolcev v Pragi, vendar se pa svojemu kulturnemu programu ni popolnoma odpovedala.

Prireja 2-3 kulturne prireditve letno; običajno proslavlja jubileje slovenskih pisateljev in zaslužnih mož. Proslavljeni sta bili tudi 10. in 15letnica obstoja Zadruga in sicer kot pri-

reditvi v večjem slogu z lepim gromotnim uspehom. Zadruga ima stalen pevski zbor, ki večkrat nastopi samostojno, v glavnem izven Prage. Nadalje obstoja dramatični odsek. Delovanje obeh je zelo uspešno in sta n. pr. leta 1934. z največjim uspehom nastopila v Košicah.

Sredstva Zadruga so različna. V glavnem bazirajo prejemki na nabiralnih akcijah, ki se vrše po Sloveniji; stalen vir dohodkov so vračila dolžnikov. Denarni promet je velik; lansko šolsko leto je bilo podeljenih dolgoročnih posojil za Kč 10.700 in kratkoročnih posojil v višini Kč 5200. Da zaradi tega knjigovodstvo zahteva ogromna dela, ni treba posebej omenjati. Leta splošne gospodarske stiske so pa privedla Zadrugo v ne malo prijeten položaj. Vračila dolžnikov se vedno bolj omejujejo, uspehi nabiralnih akcij so vedno skromnejši. Nasprotno pa število posojil potrebnih stalno narašča in more Zadruga ugodno rešiti prošnje le najrevnejših. Iščejo se vedno novi viri, ki so pa žal le redko uspešni. Z denarno podporo članom v obliki posojila ni pomagano le enemu akademiku, ampak se ta denar zopet vrača v Zadrugo in se s tem zavaruje pomoč tudi poznejšim generacijam, ki prihajajo in bodo prihajale v slovansko Prago se izobraževati in širiti svoje obzorje.

Premoženjsko stanje zadruga se pa da vzdrževati le s stalnimi nabiralnimi akcijami, saj je mnogo dolgov neziterljivih, večinoma radi smrtnih slučajev.

Število članstva se je gibalo stalno med 20 in 50, momentano znaša 38. Podpiranih je bilo letno od 12 do 14 članov, nekatera leta celo do 20. Višina mesečnih obrokov je nad Kč 100; kratkoročna posojila so maksimirana na Kč 300.

Zaradi svojega vzorno organiziranega sistema zavzema Slovenska dijaška zadruga edinstven in zavirljiv položaj med organizacijami jugoslovanskih visokošolcev v Pragi. V teh dosti zamotanih političnih razmerah, ki vladajo med akademiki, je Zadruga uspešno vedno ohraniti svoj nepolitični karakter, kar je že samo po sebi del uspeha.

Z naših univerz

SPOMENIK VITEŠKEGA KRALJA

Ob pričetku zimskega semestra je kraljanska uprava poklonila univerzi Pirnatov kip kralja Zedmitelja. Tedaj ga je univ. uprava postavila v avli namesto poprsja Kralja Petra I. Vendar je bila tedanja postavitev več kot medostojna; za podstavek je služil — zaboj, ovit z ovijalnim papirjem. Na srečo kip v tem aranžmaju ni dolgo krasil naše avle.

Pred dnevi pa je bil kip znova postavljen v avlo. Tokrat na visokem kvadru iz lepega, gladko poliranega ihanskega kamna.

Nacionalni akademiki smo za to g. rektorju hvaležni, saj je dal postaviti v naši univerzi simbol Njega, čigar ime nosi naša mlada Alexandrina, kar pa je še važnejše, simbol Njega, ki kot most veže našo junaško preteklost z boljšo in lepšo bodočnostjo. Naj bi spomenik Viteškega kralja Aleksandra Zedmitelja na univerzitetnih tleh vedno opominjal vso našo akademsko mladino, da z zatajevanjem svojih osebnih koristi nesobično služi svojemu narodu in državi.

RESOLUCIJE...

Vsako življenje ima po dobah širokega razmaha tudi dobe mrtvila in neaktivnosti. Če pa hoče v tej dobi vendar pokazati nekaj življenja, potem mora uporabljati različne trike, s katerimi garnira svojo izčrpanost. Saj vsi vemo, da se v »časih kislih kumarca« polnijo časopisi z »racami«, ker pač boljše snovi nimajo. Take race ali triki so v akademskem življenju za zakrivanje dela oz. nedela — resolucije. Kadar ne veš ničesar več početi, kadar si vse okrog sebe oblajal, kadar si pol, ali še več svojih tovarišev spravil ob dobro ime in se pri najboljši volji ne spomniš več ničesar takega ali še koristnejšega, potem sestavi resolucijo. Široko se razkorači, govori o strokovnosti, govori o potrebah ljudstva, o dolžnostih države, o etnotni fronti študentov, govori o vsem mogočem in nemogočem, govori o vsem kot izvedenec, češ, jaz sem vse to preštudiral, edino meni pritiče sodba o vsem, kar tare državo, narod, malega človeka in tebe tovariš študent.

Včasih je usoda naklonjena. Kot dober duh prinese v dobi popolne sterilnosti krasno snov za resolucijo. In ta snov ima še eno dobro stran — vsi brez razlike nazora morajo zagovarjati njen pomen, ker so to naše — šolske knjige. Mimogrede povedano:

ta snov bi se dala hitreje in gotovo uspešneje odpraviti, kakor z neskončnimi debatami in v mukah porojeniimi resolucijami. Čisto na uho vam zapam: nekateri gospodje bi lahko pisali svojim kumom, pa bi se taka ne ljuba stvar dala z enim samim podpisom odpraviti; ali oni krepko pomagajo večati celo afero da bo pozneje, ko se bo ugodno rešila, zasluga tem večja. Čim večji je bil zmaj, tem večje bo zaslužnje. In to delajo ramo ob ramenu z ljudmi, ki jih v svojem tisku in posebnih izdajah trgajo na drobne koščke in pošiljajo v najhujše peklenške plamene. Vse to samo zato, da bo pozneje politični kapital, ki ga upajo iz tega izbiti, nosil čim več obresti.

Na naši univerzi najbrže ne bomo zlahka našli človeka, ki bi zagovarjal monopolizacijo šolskih knjig. Zato so tudi vsa društva podpisala resolucijo, ki jim jo je predložila neka organizacija.

Sedaj pa se najdejo ljudje, ki si mislijo: tej snovi ne more nihče odrekati aktualnosti in važnosti. »Gospodični resoluciji« bomo oblekli lepo obleko — šolske knjige, okrasili pa bomo to obleko z znamkami in novci s slovenskimi napisi, z davki in drugimi modnimi okraski, na glavo pa mesto klobuka vojaški rok, in ker je sedaj moderno, da se nosi za klobukom peresca, bomo vtaknili za vojaški rok še slovenska povelja. Da pa gospodične ne bo strah, ji dajmo za spremstvo neslovenske uradnike, učitelje in profesorje.

Tako opremljena resolucija je primerna za debato, v kateri bodo gospodje lahko iznašali svoje teorije o narodu in državi. Taka resolucija ima vzvišeno nalogo, da afirmira akademsko mladino pred javnostjo, njena naloga je prodrati do zadnje naše hiše (čitaj pravilno: do miznice ali koša prvega referenta, ki ima z njo opravka). Renome akademikov je danes na žalost tak, da bi resolucije z naše strani morda več škodovala kakor koristile. Zato je pred sestavljanjem resolucij naša dolžnost, da z delom, s pozitivnim delom za skupnost pokažemo uspehe, ki bodo dali našim besedam, katere bodo delom šele sledile, pou-darek in upravičenost.

Sotrudnikom!

Zaključek redakcije 7. številke bo 24. februarja!

Uredništvo.

Postani in ostani naročnik „Naše misli“

KULTURA

POVODOM NOVE »NARODNE OMLADINE«

Omladinski listovi, ako se ne specializirajo na odreden delokrug, mogu biti dvojakli: ili omladinski u pravom smislu reći ili »univerzitetški«. Ako so univerzitetški, oni se ograničuju na univerzitet i njegov život, van njega ne obraduju pitanja ako ova nemaju neposredne veze sa studentskim životom. To znači da su univerzitetški listovi od interesa samo za akademske građane, široka javnost se za njih, uopšte uzev, ne zanima. Stav prosečnog državljanina prema univerzitetškim listovima je uopšte zanimljiv. Prvo pitanje koje postavlja je pitanje o pravou lista; tu se odmah dele dve velike grupe: levičarska i nelevičarska. Dele se po tome što levičarska javnost čita levičarsku univerzitetšku štampu dok nelevičarska ne čita listove svojih mladih istomišljenika (izuzetak čine klerikalci, naravno — ali to važi samo za Dravsku banovinu). Ta javnost ne smatra akademsku omladinu kao izvesan deo narodnog tela već kao zasebno telo, kao neki zaseban stalež. Kolikogod je to netačno (i škodljivo), povlače se tu i konzekvence. Šta študenti rade, kakve njih brige taru, — to je van interesnog kruga današnjeg prosečnog čoveka. Kada studenti priredjuju kakve manifestacije, kakav ophod kroz gradske ulice ili slično, masa na to gleda, kao na ophod kakvog cirkusa, ne oseća se ona nikako povezana sa ovim mladim ljudima koji tu manifestuju za neke nerazumljive i strane težnje. Između mase i studenata nema nikakvog kontakta, i ta činjenica igra presudnu ulogu i kod »univerzitet-

skih« listova. Ti listovi nemaju nikakvog uticaja, oni su prisiljeni da svoj delokrug ograniče na beskonačne a ja'love prepirke sa »ideološkim protivnikom«. Ja'love zato što i jedna i druga strana zna (to je uopšte Ivan diskusije) da i najbolji argumenti neće imati nikakvog dejstva, da protivnik neće nipošto i nikada otstupiti od svog mišljenja. Otuda, prepirke ne dovode ni do kakvog zaključka, na kraju smo opet tamo gde smo bili na početku. Naravno, od toga trpi nivo lista. Kada pisac unapred zna da svojim činjenicama neće ništa postići, on prelazi na polje ličnoga: pokušava da svoga protivnika »kompromituje«, pronalazi, da govorimo sa Frajdom, prestupke još iz infantilnog doba itakodalje.

Prema tome, korist »univerzitetških« listova nije nikakva. Nije nikakva i zato što tu nema govora o »odbrani« ovog ili onog životnog stava. Silom prilika, univerzitetški list postaje »revolvertblatt«, sav njegov raison d'être se iscrpljuje u »potrebi da i nas čuju, da ne kažu kako na našem univerzitetu nema nacionalista (ili klerikalaca, ili frankovaca, ili marksista).«

Dužnosti omladinskih listova su sasvim drukčije. Ukratko rečeno, oni moraju biti nezavisna glasila novih naraštaja. Pogotovo danas kada se smena generacija vrši pod izuzetnim okolnostima, mnogo naglije i odlučnije nego ikada ranije, omladinski listovi svojim delokrugom moraju da obuhvate sva pitanja koja uzbudjuju narod i državu. Omladina ne sme i ne može više da ostane po strani, ona ne sme i nadalje da troši svoje snage u glupim prepirkama koje će se zaboraviti do idućeg meseca. Ona se mora spremati da dovoljno

izgradjena preuzme vođstvo naroda. O tome se mnogo govori i piše. Samo, hoće li omladina biti spremna za tu dužnost ako svoje vreme gubi u beskorisnim svadama sa »ideološkim protivnicima«?

Dakako, nacionalna omladina je pozvana da povede Jugoslaviju. Ali, baš zato, ona ima i veće dužnosti nego omladina koja blegari o »slobodnoj Hrvatskoj« ili o »slobodnoj Sloveniji«. Nacionalna omladina više ne sme da gubi vreme, ona mora da podje u javan život, ona mora da se upozna sa svim pitanjima koja su na dnevnom redu. Kod nas treba da prevlada jasno uverenje da je krajnje vreme za konstruktivan rad, ali konstruktivan rad na terenu. Moramo dokazati svoje zanimanje i razumevanje za pitanja od opšte koristi jer smo, najzad, mi pozvani da ih rešimo. Sudeći po prvom broju »Narodne omladine«, naši zagrebački drugovi su stali na gledište da je Zagrebu potreban nov univerzitetški list. Dosada, tamo su postojala dva: »Novi student«, marksistički, i »Alma mater«, klerikalno-frankovački. I jedan i drugi, naravno, »revolvertblatt«.

Prikazujući, u jednom od prošlih brojeva, drugo, revialno, godište »Narodne omladine«, mi smo izrazili žaljenje što nacionalna omladina gubi reviju takvog ranga i ugleda. Danas, mi ponavljamo to žaljenje. Današnja »Narodna omladina« je pisana dobro i, u svom delokrugu, daje utisak dobro uredjivanog lista. Međutim, delokrug ne prelazi okvir univerzitetških pitanja a to nas ne raduje. Većma bismo voleli da smo u svojoj zagrebačkoj posestrimi dobili pomagača u našem radu: radu na okupljanju i izgradjivanju jugoslovenske omladine. Verujemo da bi bilo korisnije ako bi »Narod-

na omladina« delovala u tom pravcu. To bi bilo tim lakše što je ona lanjske godine uspela da okupi oko sebe krug pouzdanih i dobrih saradnika. Velika bi šteta bila ako bi to radno kolo ostalo bez svog glasila.

Naše mišljenje da »Narodna omladina« treba da se pozabavi trajnijim vrednostima nego što su polemike sa »Novim studentom« i sa »Alma mater«.

LEKSIKON MINERVA

(Priručnik za modernog čovjeka)

U izdanju zagrebačke nakladne knjižare »Minerve« je izašao priručnik leksikon na 1583 stranice. Po letimičnom pregledu možemo konstatovati da je odgovorio svom zadatku koji označuje podnaslov. Mi ga pozdravljamo naročito i stoga što je zaista evropskog nivoa a ipak (koje čudo!) nakladnik ga nije proglasio za »najveći događaj u našoj književnosti posle rata«. Reklama kojom se u nas propraća pojava svake nove knjige, postaje sve odvratnija. Svaki prevod je »kulturno delo prvog reda«; da nismo dobili »Goliceve priče« (da navedemo primer), — gotova propast! Ništa nas više ne bi spasilo! Ovako, fala bogu, još smo živi i zdravi.

Leksikon Minerva, na prvim stranicama, donosi spisak saradnika. Nema šta da se prigovori. A nema mnogo da se prigovori ni sadržaju. Slovenima, u prvom redu, dakako, Jugoslovenima, posvećena je glavna pažnja. Verovatno postoji potreba manjih ispravki ali to se može videti tek upotrebom. Za sada, izražavamo svoje zadovoljstvo što smo dobili ovu praktičnu i potrebnu knjigu.

TRBOVLJE

Med rudarji pri delu

Prišel sem na delovno mesto, kjer so instalirane najmoderneje rudarske naprave in svrhu dosege maksimuma proizvodnje in prihranitve na številu delavcev. Še iz daljave je slišati ropotanje motorjev na komprimirani zrak, kateri premikajo žleb za transport premoga. Po njem »teče« premog neposredno v vozičke, seveda pred tem ga je treba vanj nametati z lopato. Zleb je dolg približno 100 m in postavljen vzdolž odkopa, tzv. širokega čela, ki je dolgo 80—100 m, visoko 4 m in široko do 8 m. S pomočjo omenjenega žleba je mogoče doseči štirikratno produkcijo premoga pri istem številu delavcev.

In tudi pod zemljo je stroj izrekel človeku svoj veto: »Izumili so me zate, da delam v tvoj dobrobit, da si odpočiješ svoje mišice in da se oddahneš, dokler ti bom nudil več koristi kakor stotine ljudi! Toda, ako me boš zapustil, boš propadal v potu svojega obraza.« Čuden je ta ugovor, a še bolj čudne so njegove posledice: medtem, ko se človeška družba na eni strani bori proti brezposelnosti, instalirajo na drugi strani in vsakemu raku stroje, da nadomestijo človeško fizično moč!

Dvajseto stoletje, stoletje napredka in trumf tehnike — je istočasno žalostna in strašna doba, ko človek propada zaradi tega, ker zanj ni dela in zato tudi ne kruha na materi zemlji. Požrla ga je pošast, nov gospodar sveta — stroj s tisoči vijakov, z brezštevilnimi venami in arterijami, z želodcem, polnim bencina, s srcem, polnim komprimiranega zraka. To pošast hranijo danes boljše kakor človeka, ker je koristnejša. In ni čudno, da so prišli slabi časi za človeka, čeprav moderna tehnika napreduje.

Za rudnike ne uporabljajo danes borovih bakelj: za razsvetljavo služijo patenti na komprimirani zrak in električne svetilke. Ruadrijem ni treba več prenašati na svojih plečih premoga iz rovov: obstojajo lokomotive, dvigala, vitli. Za izvoz tisočev vozičkov premoga na površino zadostuje le en človek; torej, današnjim prebivalcem zemeljske krogle ni težko priti do kurjave! Potrebno je samo, da odprejo peč in jo naložijo. Žal, pa čitamo v času hude zime o ženi s kopico otrok, ki je zmrznila v svojih revni koči; njen mož pa je po izgubi službe v rudniku napravil samomor.

Gredeč vzdolž žleba sem opazoval rudarje, ki so nakladali premog. Na vsakih pet metrov odkopa se ubija delavec z lopato. Naglo mora metati v žleb premog, ki odpotuje do kraja, kjer polnijo vozičke. Zleb se ne sme premikati prazen, in ker je precej širok, delavec težko zadosti njegovi kapaciteti z mišično močjo. Zato delajo rudarji neprenehoma in naporno po cele ure; odkopavajo razstreljeni premog in pripravljajo odkop za novo razstreljevanje. In šele tedaj bodo imeli priliko za desetminutni počitek, ko se vrši razstreljevanje in razplinjevanje jame. Zanimivo jih je gledati pri delu, kako z globoko potisnjenimi klobuki in do pasu goli napenjajo svoje dovršeno izklesane mišice. Človek se čudi tem polosom, kako so morali pridobiti tako dovršeno lepo oblikovano telo v tako grobem delu, ko se morajo v najneprijetnejših pozah (na pr. pri tesarjenju stropa) mučiti po cele ure.

Ko so ves odkopani premog natovorili in ga s čelne strani niso več mogli odbiti s krampom, pride miner in postavlja razstrelivo v luknje, globoke 1—2 m. Rudarji se umaknejo v stranski rov, da se medtem malo oddahnejo in počijejo svoj borni kruh. Tedaj se jim odvežejo jeziki in začno se pogovarjati o svojem vsakdanjem življenju. To je pogovor ljudi, ki od življenja zahtevajo prav malo, ničesar ne pričakujejo, razen, kar zaslužijo s svojimi mišicami; žive iz dneva v dan in v zavesti, da jim je v rovu smrtna nevarnost zmerom zelo blizu. Toda ta misel jih ne vznemirja; oni se ne boje smrti. Njihovi pomenki so vedno resni, četudi je včasih kaj bolj veselega vmes. Bil sem radoveden in da bi jih slišal, sem si izbral primeren kotiček

nedaleč od njih. Eden od delavcev, ogromen in zgrbljen kakor Atlas, pripoveduje: — Nikoli nisem dobil manjše plače kakor včeraj: okrog 70 Din za ves mesec. Hotel sem denar vrniti tor jih okregati vse po vrsti. A ko sem se spomnil, da gre en del mojega zaslužka za alimentacijo, sem se premislil. Za svojo neumnost sem sam kriv, zato naj pa trpim, prekleta baba, kako me je shecala!

— Povej no, Jože, kako se je vse to zgodilo? — so vprašali rudarji.

— Kako! Hudičevke nisem niti poznal in sem se združil z njo! Nekaj dni mi je kuhala in stregla, potem pa je izginila. Po treh mesecih je spet prišla k meni in mi rekla, da bo imela otroka z menoj. Rodila je, in za tega otroka, ki ne vem, čigav je, moram plačevati jaz.

— Smolo imaš, Jože, smolo! — so mu govorili delavci.

Razgovor je prešel na neki članek iz »Delavske politike«, v katerem se v marksističnem duhu razlagajo škodljive posledice kapitalizma in obljublja od ne vem katere strani delavcem zlate gore, ako se lotijo akcije za nadvlado predstavnikov delavstva nad kapitalisti, na kar je nekdo od poslusalcev jezno zakričal:

— Kaj? Pomagati raznim potepuhom, ki jim ne diši lopata, pa se pečajo z nekakšno politiko. Do tujega denarja jim jel Stavim glavo, da ta krat, ko bi denar kapitalista prišel res v roke predstavnikov proletarijata, niti belič ne bi prišel v moj žep, prav tako kakor zdaj ne.

— Seveda, prav imaš, — se oglasi drugi delavec. — Brez kapitalizma ni nič. Poglej firmo »Baťa«! Po celem svetu ima svoje podružnice, pa ji nihče ne more do živega. Zato pa lepo ravna s svojim delavstvom. Pošteno in lepo ravna, da... Rajši bi bil v Borovu delavec, kakor marsikje paznik.

— Da, da... Ljudje so ljudje. Prav vsi so enaki, ko gre za dobiček. Menim, da bi se sreča človeštva obrnila na bolje, ko bi prenehali prazni razgovori o vladi in nadvladi teh ali onih. Človeka je treba izobraziti, da postane res človek, pa naj bo to kapitalist ali delavec. Jaz sam ne maram za nobeno politiko. Čakal bom, da se bodo ljudje spametovali. Če mi bodo vzeli to zadnjo skorjo kruha, o j duš, da bom šel s krampom nad nje! Tiste čenče pa, ki so zapustile kramp in se proglasile za apostole nekakšnega marksizma, bi vse obesil. Pravijo, da je bil Marx Žid. Ali niso Židje predstavniki kapitalizma? Oni sedaj vladajo v Sovjetiji. Takih gospodarjev si pa res ne želim, pa naj tudi umiram od gladu, — je zaključil razburjen delavec in se odpravil z drugimi na delo.

V podzemljskem peklu

Namenil sem se, da si bom ogledal še druga karakteristična delovna mesta v rudniku. Hodim iz rova v rov, zadržujoč se z glavo ob nizek strop, da me je že vse bolelo. Po polurnem potu dospem na neko nevarno delovno mesto. Zrak je suh, redek in vroč. Dihati sem pričel hitreje in čutil sem, kakor da mi vsa kri udarja v glavo. Temperatura preko 30° C. Po rudarskem predpisu dela na takih mestih ena zamena delavcev namesto osem, šest ur. Odkop, do katerega sem prišel, je s pročeljem dolg 12 m, visok 4 m, širok 6 m, je ves prepojen z znojem in plinom. Kopači s popolnoma premočenimi klobuki in brez srajc si sempatja slačijo svoje hlače, da jih ožmo znoja. V tem delu rova se šest rudarjev koplje ne samo v potu svojega obraza, temveč znoj jim teče kar v curkih in potokih po nabreklih mišicah. Njihova nenavadno široka pleča se svetijo kakor namazana z oljem. Težko sopeči, mahajo s težkimi krampovi in udarjajo po črnem zidu, ki pada na tla. Včasih prihite do sodčka z vodo, da si ohladi svoje osušeno grlo in da se malo oddahnejo. Voznikom je vsaj v toliko lažje, da takrat, ko napolnijo vozičke in jih odpravijo po hodnikih do šahta, vdihnejo svežega zraka. Biti voznik v rudniku — to je najbolj suženjski posel, ki ga more človek sploh vršiti, ker je tako naporen, da se človek hitro izčrpa. In ker

mora pri prevozu premoga prehajati skozi razne zračne pasove in struje, si prav gotovo v nekaj letih nakoplje reumo ali tuberkulozo. Kopači so vsaj toliko na boljšem, da delajo pri enaki zračni temperaturi. Toda tudi oni se počutijo kakor v peklu. Tukaj je ventilacija zelo slaba, čeprav je v vsem rudniku izvedena kakor redko v katerem drugem, ker je dovajanje zraka otežkočeno radi oddaljenosti ventilatorskega izkopa in kompresorja. Ono zamolklo brenčanje ventilatorske cevi uspava človeka, čim sede, da se odpočije. Postal sem tudi jaz tako zaspan, da ne vem, kaj bi dal vsaj za nekaj trenutkov spanja.

Prišel je nadzorni inženjer. Njegov mirni in strogi »Zdravo!« otrpne gibe delavcev, ki prestanje s kopianjem, da čujejo njegove naredbe:

— Danes morate hiteti z delom! Tukaj postaja velik pritisk in se premog utegne užgati!

— Ne moremo hitreje, g. inženjer. Vročje je od hudiča. Sape nam zmanjkujel! — govore delavci.

— Da, ne morete! Morete, ampak nočete! Na drugih delovnih mestih delajo bolj pridno: napolnijo po 10 vozičkov na uro, čeprav je večja vročina, kakor tu, — pravi inženjer, a debeli curki znoja mu že lijejo po obrazu.

— G. inženjer, ali bi nam mogli zvišati dnevnice vsaj za deset dinarjev? Sami vidite naše naporno delo in veste, v kako težkih razmerah živimo! — se je oglašil eden izmed delavcev.

— O tem ni niti govora! Kako morete prositi zvišanje plač, ko niti toliko ne delate, kolikor bi morali? —

odgovori inženjer s strogim glasom.

— Več ne moremo pa če nas odpu-

stite!

Nazadnje je inženjer vendarle pustil pred prošnjami delavcev in jim obljubil, da jim bo po možnosti povišal dnevnice. Po njegovem odhodu začno udrihati rudarji po njem in po rudniški upravi, ker so prepričani, da jim dnevnic ne bodo povišali.

Ko sem se pošteno oznožil, kakor da bi bil v parni kopeli, odidem še na druga delovna mesta. Ponekod je tako hladno, da se tresem, drugje pa spet zagazim v blato in vodo. Paziti pa sem moral, da ne bi zašel, ker drugače bi blodil do izhoda na površino mogoče prav ves dan.

Povsod opažam isto razpoloženje delavcev, to je, njihovo nezadovoljnost, ki ga izražajo s pasivno rezistenco. Oni začno delati hitreje in vestneje šele pred nadzorniškimi osbjem, se boje kazni. Kaznujejo jih denarno, s tem, da jim odbijejo od dnevnic, ali na ta način, da jim reducirajo število produciranih vozičkov. Ako rudar površno naloži voziček, t. j., da ga ne napolni zadostno ali da nehoti dodale eno lopato jalovine, mu takega vozička pri naknadnem pregledu na separaciji ne priznajo. Zgodi se v vsakem primeru, da zgubi rudar zaradi tega najmanj 10 % realnega zaslužka, skoraj vsakega delovnega dne.

Zapustil sem rudnik z ogorčenjem v duši. Ko imaš pred seboj toliko zgoranih ljudi v tako napornem delu in ko vidiš vso bedo tega življenja, ti vse to ne more zapustiti nikakega ugodnega vtisa. (Konec)

BISTVO IN SMISEL ZADNJIH „REFORM“
V S. S. S. R.

2. Vzgoja mladine in družina. Sovjetska oblast je izpremenila svojo šolsko politiko. Vidimo to v naslednjem: povrnitev pravic vzgojiteljev; normalen šolski načrt; predavanje zgodovine; dolžnosti razrednega nastavnika; sitem ocen itd. Prisiljena je bila k tem ukrepom zaradi pomanjkanja specialistov.

Velika nevarnost je grozila tudi od moralnega propadanja mladine. Vlada je začela borbo s tem, da je uvedla smrtno kazen za nepolnoletne in je reorganizirala komsomol (kom. mladino) s tem, da mu je vzela politični značaj in mu prepustila le splošno kulturne in vzgojne dolžnosti.

Radikalno je bila izpremenjena politika do družine. Izpremenjeni so bili zakoni o razvodu braka. Pravda je 7. VI. 1935. pisala: »Starši ne obstojajo samo zato, da bi se jih spominjali le v anketah. Starši zahtevajo od nas, da jih ljubimo kot sinovi in hčere in da skrbimo zanje, vsaj so nas oni vzgojili.« Simptomi nove politike do družine so še naslednji propovedovanje družine in domačega ognjišča; spoštovanje žene — matere; fotografije Stalina z otroki; članki, ki so bili posvečeni svidenju Stalina z materjo; načrti za ustanovitev »vzgladnih družin« v SSSR. Vse to pa se smatra za socializem.

K novi politiki moremo prištevat tudi povrnitev činov v rdeči armadi. Izpremembe v načinu življenja so predstavljale veliko opasnost za vladno socializem. Vlada je bila prisiljena, da jih vzame na znanje. S tem je dejansko odstopila od svoje prejšnje ideologije. Vse to pa je prikrila z nazivom »socializma«.

IZPREMEMBE NA PODROČJU
MEDNARODNIH ODNOSAJEV

Na tem področju so izpremembe ogromne. SSSR, ki je bil doslej največji sovražnik kapitalističnega sveta, ni postal samo eden izmed njegovih dežel, marveč je postal celo aktivni član DN in je sprejel vlogo čuvarja miru. Z ozirom na novi položaj SSSR se je spremenila tudi politika Kominterne. Od napada na kapitalizem prehaja v borbo s fašizmom, med tem pa postaja organ, ki služi zunanji politiki sovjetov. Borba s fašizmom je predhodna etapa v borbi za svetovno revolucijo.

ZAKLJUČKI

Kakor smo videli zgoraj, je bistvo izprememb v naslednjem: 1.) Na poli-

tičnem področju ni bilo pomembnih in globokih reform. 2.) Na gospodarskem področju je oblast deloma uvedla zasebno gospodarjenje in se odrekla socialistične distribucije gospodarskih dobrin. 3.) Glede načina življenja in kulture je oblast izpremenila svoje odnose do družine, šole in vzgoje mladine. 4.) Na področju mednarodnih odnosov je SSSR postala aktiven soudeleženec mednarodne igre, pri tem pa pod firmo čuvarja miru na tihem nadaljuje borbo za svetovno revolucijo.

Ako analiziramo gornje izpremembe, moremo ugotoviti: Pomenijo le manj važne popustitve ne dotikajoč se samih osnov, na katerih sloni oblast. Uvedene so pod pritiskom razmer, v katerih je oblast igrala le to vlogo, da je sankcionirala dejanski položaj. Za razliko od Nep'a, ki so ga sovjeti uvedli hote in po načrtu, opravičujejo ga ideološko, služijo izpremembe zadnjega časa samo za to, da bi okrepile oblast, ne pa iz kakih postavljenih ideoloških ciljev. Ni bilo torej nikakih izprememb v ideologiji, marveč se le praksa ne strinja več z ideologijo.

Ali so te izpremembe simptomi prihajajoče evolucije, postopnega prehoda k normalnemu življenju? Komunistična oblast more iti po treh poteh: 1.) Neposredna in dosledna ostvaritev socializma. Od te poti je oblast zaradi pretečnih nevarnosti že odstopila. 2.) Preporod oblasti, t. j. da se izpremeni iz socialistične in internacionalne v nacionalno in ljudsko. Komunistična stranka in vlada ne gresta po tej poti. Osnove so ostale iste: Marksizem in socializem ostaneta ideološka osnova komunistične oblasti. Marksistično svetovno naziranje je ostalo nedotaknjeno. Ljudje, ki vladajo, so ostali isti, itd. itd. 3.) Gornje izpremembe nam kažejo tretjo pot, po kateri more iti komunistična oblast, t. j. degeneracija in propadanje komunistične oblasti. Znaki tega so: Omrtvičenje ideje, ki ni več sposobna, da bi navdahnila oblast in prebivalstvo. Konec revolucije, narnega procesa, ki ga je zamenjalo stremenje k normalizaciji in stabilizaciji. Ločitev med ideologijo in prakso.

Iz tega sledi, da sta bila bistvo in smisel zadnjih reform v SSSR samo to, da bi se boljševiki obdržali na oblasti. Kako se bo položaj razvijal naprej, bo pokazala bodočnost.

KONEC